

TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISH- DAVLAT MOLIYASINING INNOVATSIYASI SIFATIDA

O'ralova Nodirabegim O'tkirovna

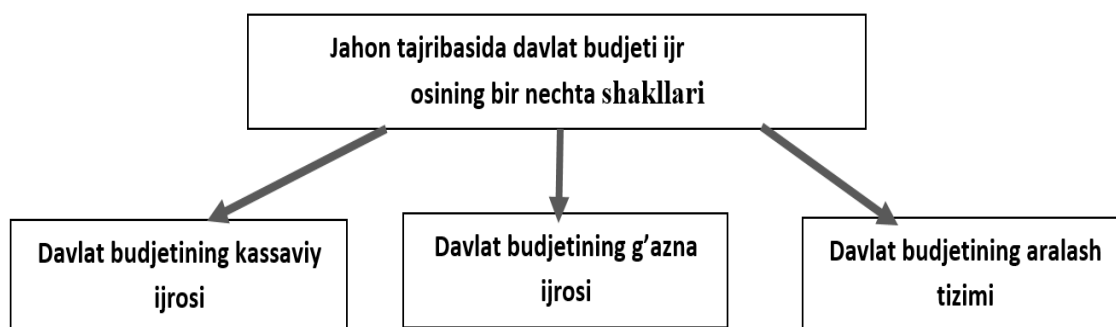
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

MI-62 guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakatimizda tashabbusli budjetlashtirishning ijtimoiy sohani rivojlantirishdagi o'rni, amalga oshirilayotgan va davlat budjeti hisobidan ajratilayotgan mablag'larning ijrosi va ahamiyati to'g'risida ma'lumotlar berildi, shuningdek, foydalanilgan manbaalar doirasida mavzu yoritib berildi.

Kalit so'zlar: tashabbusli budjetlashtirish, davlat budjeti, “open budget” loyihasi, davlat g'aznasi, kassaviy ijro.

O'zbekiston Respublikasida iqtisodiyotni erkinlashtirish va modernizatsiyalash sharoitida davlat moliyasi tizimida iqtisodiy islohotlar amalga oshirilmoqda. Davlat moliyasini boshqarishdagi islohotlar sharoitida umumdavlat moliya tizimining bosh bo'g'ini- davlat budjetini boshqarish, budjet jarayonini tashkil etish tizimidagi islohotlar, xususan, budjet ijrosida kassali tizimdan jahon amaliyotida sinalgan va o'zining ijobiy natijalarini bergan davlat budjetining g'azna ijrosiga o'tildi. Quyidagi manbaa asosida jahon tajribasi asosida davlat budjetini shakllarini keltirib o'tamiz;



1-rasm. Muallif ishlanmasi:

Jahon tajribasida davlat budjeti ijrosining bir nechta shakllari[1]

Endi, tashabbusli budjetlashtirish mohiyati, uning davlat iqtisodiyoti uchun afzalliklari haqida ham to'xtalib o'tsak. Tashabbusli budjetlashtirish - to'g'ridan-to'g'ri demokratik yondashuvni ifodalaydigan budjetlashtirishdir. U fuqarolarga hukumat faoliyati bilan tanishish hamda davlat resurslarini taqsimlanishini muhokama qilish va ta'sir o'tkazish imkoniyatini beradi. Tashabbusli budjetlashtirish oshkoralik va hisobdorlikni oshirib, hukumat samarasizligini kamaytirishga va eng mihimi,

korruptsiya holatlarni oldini olishga yordam beradi. Shuningdek, davlatimizda tashabbusli budjetlashtirish chekka hududlarda istiqomat qiluvchi aholi sharoitlarini o'rganishda ularning huquq-manfaatlari uchun muhim bo'lgan hukumat qarorlarini qabul qilishga ham ta'sir ko'rsatish orqali inklyuziv boshqaruvni ta'minlaydi. Bu usul korxonani va faoliyatni rivojlantirishga yo'l beradi, yangi bo'limlar yaratish, xizmat sifatini yuksaltirish, sotish va marketingni mustahkamlash uchun keng qamrovli yondashuvlarni amalga oshirishga imkon beradi.

Tashabbusli budjetlashtirish nafaqat davlat balki kompaniya, xususiy firmalar faoliyatida ham bo'lishi mumkin. Shuningdek bu jarayonda, kompaniya maqsad va vazifalarini belgilab, ularni amalga oshirish uchun tegishli moliyaviy resurslarni ajratadi. Bu jarayonda, tashkilotni qo'llab-quvvatlovchi faoliyatlar uchun kerakli miqdor va sarflanadigan mablag'lar, katta iltimos yoki fondlardan olingan grantlar, investorlar tomonidan berilgan moliya, jismoniy va moliyaviy resurslar orqali belgilanadi va boshqariladi. Budjetlashtirishda tashabbusning o'rnini aniqlash, tashkilotning o'zini rivojlantirishga yo'l bermoq uchun boshqa korxonalarga ta'sir ko'rsatish, yangi bo'limlar va sohalar ochish, xizmatlarni rivojlantirish va sotishni kengaytirish, yangi texnologiyalarga investitsiyalarni ko'paytirish va boshqarish hisoblanadi. Bu shu bilan birga, tashkilotning moliyaviy olishiga va tezroq natijalarni ko'rishiga yordam beradi. Davlat moliyasi tashabbusli budjetlashtirish orqali ilg'or innovatsiyalarni o'rnatish va ularning rivojlanishiga yordam beradi. Masalan, yangi sohalariga investitsiyalar jalb qilgan holda, innovatsion loyihalarga moliyaviy qo'llanma yaratish, texnologiyalarni o'rganish va rivojlantirishga moliyaviy yordam ko'rsatish bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Aniq masalalar va muammolar mavjud bo'lsa, davlat moliyasi tashabbusli budjetlashtirish orqali innovatsiyalar va yangiliklarni kengaytirish, iqtisodni rivojlantirish, yangi ish o'rinlari yaratish, fuqarolarga yaxshilik ko'rsatish va davlat xizmatlarini yuqori sifatda taqdim etish imkoniyatlarini oshirish uchun moliyaviy yordam berishi maqsadida bajaradi. Bu jarayon mamlakatning sanoat, texnologiya sohalarini rivojlantiradi va global bozorga qarshi kurashishda uni kuchaytiradi. Tashabbusli budjetlashtirish dunyoning bir qator davlatlarida qo'llanilib kelinadi. Misol uchun Germaniya, Braziliya kabi davlatlarni aytish mumkin. Bu bilan uning xalqaro siyosatdagi o'rni kuchaydi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 10.04.2023 dagi PQ-117-son qarori doirasida ham "Tashabbusli budjetlashtirish amaliyotini yanada takomillashtirish hamda faol mahallalarni qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari[2][<https://lex.uz/ru/>] to'g'risidagi qarorida ham bunga alohida e'tibor berib o'tilgan. Mamlakatimizda ham "Open budjet" axborot portali keng jamoatchilikka joriy etildi. Portalda fuqarolar o'z takliflarini ilgari surish, ovoz berish va g'olib bo'lgan loyihalarni amalga oshirilishini barcha bosqichlarini kuzatib borish imkoniyatiga egadirlar. Bundan tashqari jamoatchilik nazoratini amalga oshirgan holda loyihalar ijrosini baholab borish mexanizmlari ham yaratilgan. Bundan tashqari,

endilikda tuman va shahar budjetlari qo'shimcha mablag'larining tashabbusli budjet jarayoni uchun yo'naltiriladigan qismi 30% ga oshirilib, joylarda fuqarolarni qiynab kelayotgan muammolarni hal etish uchun ajratiladigan mablag'lar ko'lami kengaytirildi. Ma'lumot sifatida bu jarayon ilk bor tajriba sifatida 2021-yilda har bir hududdan bittadan tuman yoki shahar yoki 14ta tuman tanlab olinib amalga oshirilgan[3][<https://www.gazeta.uz/ru/>]

Xulosa va takliflar: Tashabbusli budjetlashtirish tizimi bir kompaniyaning moliyaviy imtiyozlarini yaxshilaydigan bir texnologiyadir. Bu tizim kompaniyalar uchun bir nechta afzalliklarga ega bo'lishi mumkin:

Birinchidan, boshqarish imkoniyatlari. Bu tizim kompaniyaning moliyaviy holatini boshqarishda ma'lumotlarni almashish va tahlil qilish imkoniyatlarini ta'minlaydi.

Ikkinchidan, ommaviy hisobotlar tayyorlash imkoniyatlari: Tashabbusli budjetlashtirish tizimi moliyaviy natijalarni ommaviy hisobotlar sifatida ishlab chiqish imkoniyatini ta'minlaydi. Bu, kompaniyalarning moliyaviy holatlarini dinamik ravishda tahlil qilishlarini amalga oshirishiga imkon beradi. Tashabbusli budjetlashtirish tizimi davlat va kompaniyalar uchun moliyaviy boshqaruvni soddalashtirishda katta yordam beradi va faolliklarini oshirishda samaralidir.